

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 14 oktober 2022

Mål nr

B 1675-22

PARTER

Klagande

Johan HENRIK Norbäck, 19640817-4891
Kristinelundsgatan 4 Lgh 1503
411 37 Göteborg

Motpart

Finansinspektionen
Box 7821
103 97 Stockholm

SAKEN

Sanktionsavgift

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2022-02-11 i mål B 2126-21

Hovrättens dom

se Bilaga

DOMSLUT

Högsta domstolen förklarar att Henrik Norbäcks skyldighet att betala sanktionsavgift på grund av aktietransaktioner den 6 april 2018 inte är preskriberad.

Högsta domstolen meddelar inte prövningstillstånd beträffande målet i övrigt. Hovrättens domslut står därmed fast.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Henrik Norbäck har yrkat att Högsta domstolen ska befria honom från skyldigheten att betala sanktionsavgift.

Finansinspektionen har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 5.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. Finansinspektionen beslutade den 25 oktober 2019 att meddela Henrik Norbäck ett sanktionsföreläggande enligt 5 kap. 19 § lagen (2016:1306) med kompletterande bestämmelser till EU:s marknadsmissbruksförordning (kompletteringslagen). Genom föreläggandet förelades Henrik Norbäck att betala en sanktionsavgift om 70 000 kr. Grunden för föreläggandet var att han, enligt Finansinspektionen, hade överträtt förbudet mot marknadsmanipulation genom att den 6 april 2018 genomföra vissa aktietransaktioner. Henrik Norbäck delgavs föreläggandet den 31 oktober 2019, dvs. mindre än två år efter den påstådda överträdelsen.

2. Henrik Norbäck godkände inte föreläggandet. Finansinspektionen väckte därefter, den 4 september 2020, talan vid tingsrätten med yrkande om att han skulle betala en sanktionsavgift om 70 000 kr. Grunden för yrkandet var densamma som grunden för sanktionsföreläggandet.
3. Henrik Norbäck motsatte sig Finansinspektionens talan. Han medgav att han hade gjort de aktuella transaktionerna. Han gjorde emellertid gällande bl.a. att någon sanktionsavgift inte kunde tas ut, eftersom Finansinspektionen inte hade väckt talan inom två år från den påstådda överträdelsen och preskription därför hade inträtt.
4. Tingsrätten, som bedömde att skyldigheten att betala sanktionsavgift inte var preskriberad, förpliktade Henrik Norbäck att betala en sanktionsavgift om 50 000 kr. Hovrätten har fastställt tingsrättens dom.
5. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om preskription har inträtt. Frågan om prövningstillstånd i övrigt har förklarats vilande.

Frågan i Högsta domstolen

6. Målet rör frågan huruvida delgivning av ett sanktionsföreläggande enligt kompletteringslagen har preskriptionsavbrytande verkan när frågan om sanktionsavgift senare prövas i domstol på talan av Finansinspektionen. I målet aktualiseras också frågan om betydelsen av bestämmelsen om åtalspreskription i 35 kap. 1 § brottsbalken.

Allmänt om sanktioner mot marknadsmanipulation

7. I artikel 15 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 596/2014 av den 16 april 2014 (marknadsmissbruksförordningen) finns ett förbud mot marknadsmanipulation. Med marknadsmanipulation avses, enligt

artikel 12, bl.a. utförandet av en transaktion som ger eller kan förväntas ge falska eller vilseledande signaler om tillgång, efterfrågan eller pris på ett finansiellt instrument, om inte personen som har inlett transaktionen kan påvisa att den har utförts av legitima skäl och stämmer överens med godtagbar marknadspraxis.

8. Marknadsmisbruksförordningen kompletteras i svensk rätt av bestämmelser om sanktioner mot den som bryter mot förbudet mot marknadsmanipulation. Det finns två skilda sanktionssystem. Kompletteringslagen innehåller bestämmelser om sanktionsavgifter, medan det i 2 kap. 4 § lagen (2016:1307) om straff för marknadsmisbruk på värdepappersmarknaden finns bestämmelser om straff.

Närmare om sanktionsavgifter enligt kompletteringslagen

9. Finansinspektionen är skyldig att ingripa mot den som har överträtt förbudet mot marknadsmanipulation (se 5 kap. 1 § kompletteringslagen). Ett ingripande kan ske genom att inspektionen tar initiativ till en sanktionsavgift (se 5 kap. 3 §).

10. Om Finansinspektionen anser att en enskild ska betala en sanktionsavgift, ska inspektionen utfärda ett sanktionsföreläggande i vilket den enskilde föreläggs att inom en viss tid godkänna en viss sanktionsavgift. Godkänner den enskilde sanktionsavgiften, har godkännandet samma verkan som ett domstolsavgörande som har fått laga kraft. (Se 5 kap. 19 §.)

11. Om sanktionsföreläggandet inte godkänns, får Finansinspektionen väcka talan vid Stockholms tingsrätt om att sanktion ska beslutas (se 5 kap. 21 §). För sådan talan gäller, om inget annat anges, vad som i allmänhet är föreskrivet om mål som rör allmänt åtal för brott där det inte är föreskrivet svårare straff än böter (se 6 kap. 3 §).

12. En och samma överträdelse kan inte föranleda både sanktionsavgift och straff. En fråga om straffansvar för marknadsmanipulation handläggs alltid enligt allmänna regler om åtal för brott. I ett mål om åtal för marknadsmanipulation kan åklagaren dock framställa ett yrkande om att den tilltalade, om han eller hon inte döms för brott, i stället ska betala en sanktionsavgift (se 4 kap. 1 § lagen om straff för marknadsmissbruk).

Preskription vid åtal för brott m.m.

13. I 35 kap. brottsbalken finns bestämmelser om bortfallande av påföljd för brott. I 1–6 §§ regleras s.k. åtalspreskription. Enligt 1 § får någon påföljd inte dömas ut med mindre den misstänkte har häktats eller fått del av åtal för brottet inom vissa närmare angivna tidsfrister. I fråga om brott för vilka det inte kan följa strängare straff än fängelse i ett år är fristen två år. Paragrafen anses tillämplig inte enbart vid brott enligt brottsbalken utan också inom specialstraffrätten. I den utsträckning specialstraffrätten innehåller särskilda regler om preskription gäller dock i stället dessa.

Analog tillämpning av 35 kap. 1 § brottsbalken

14. Högsta domstolen har i rättsfallet ”Det försuttna vitet” NJA 1974 s. 243 konstaterat att 35 kap. 1 § brottsbalken bör tillämpas analogt vid utdömande av ett försutttet vite. Detta har motiverats bl.a. med att ett vite i mycket har karaktär av bötesstraff. En bestämmelse som i huvudsak överensstämmer med 35 kap. 1 §, såvitt gäller bötesbrott, har sedermera införts i 9 § tredje stycket lagen (1985:206) om viten.

15. Frågan om 35 kap. 1 § brottsbalken bör tillämpas analogt även på olika slag av administrativa sanktionsavgifter kan inte ges något generellt svar. I den utsträckning som en sanktionsavgift är av straffrättslig natur talar det för en analog tillämpning. En sådan tillämpning förutsätter dock att den lagstiftning

som reglerar den aktuella sanktionsavgiften inte innehåller några egna bestämmelser av det slag som finns i 35 kap. 1 § och att den inte heller hänvisar till andra bestämmelser av det slaget.

Preskription av sanktionsavgifter enligt kompletteringslagen

16. Sanktionsavgifter enligt kompletteringslagen utgör inte straff. De får emellertid vid en bedömning enligt de s.k. Engelkriterier som Europadomstolen har utvecklat (se *Engel and others v. the Netherlands*, 8 June 1976, Series A no. 22) anses vara straffrättsliga till sin natur (jfr prop. 2016/17:22 s. 102 f.). Det är alltså fråga om en typ av sanktion på vilken 35 kap. 1 § brottsbalken i och för sig skulle kunna tillämpas analogt.

17. Enligt 5 kap. 14 § första stycket kompletteringslagen får ett ingripande för en överträdelse av förbudet mot marknadsmanipulation ske enbart om sanktionsföreläggandet har delgetts den som ingripandet riktas mot inom två år från den tidpunkt då överträdelsen ägde rum. Även om bestämmelsen är utformad något annorlunda än 35 kap. 1 § brottsbalken får den anses vara en preskriptionsbestämmelse av samma slag (jfr även a. prop. s. 389). I den utsträckning bestämmelsen är tillämplig på en sanktionsavgift enligt kompletteringslagen finns det därför inget utrymme för att också tillämpa 35 kap. 1 § brottsbalken.

18. En sanktionsavgift enligt kompletteringslagen kan, som redan har framgått, fastställas genom godkännande av ett sanktionsföreläggande eller efter talan i domstol enligt 5 kap. 21 §. Bestämmelsen i 5 kap. 14 § första stycket anknyter till när *sanktionsföreläggandet* delges. Det är mot den bakgrunden tydligt att den ska tillämpas när sanktionsavgiften bestäms genom godkännande av ett sanktionsföreläggande. Frågan är om den även är tillämplig när Finansinspektionen för talan om sanktionsavgift i domstol.

19. Kompletteringslagens utformning talar för att bestämmelsen ska tillämpas i båda fallen. Ordalydelsen av 5 kap. 14 § innehåller ingen begränsning till de fall där frågan om sanktionsavgift aktualiseras enbart inom ramen för ett ärende om sanktionsföreläggande. Ingenting i lagens förarbeten antyder heller att en sådan begränsning har varit avsedd. Det finns inte heller från ändamålssynpunkt skäl att göra åtskillnad mellan de båda fallen. Det gäller särskilt som Finansinspektionens talan alltid har föregåtts av ett sanktionsföreläggande som har gett svaranden kännedom om inspektionens kritik mot honom eller henne.

20. I 6 kap. 3 § kompletteringslagen sägs det visserligen att för talan enligt 5 kap. 21 § ska, om inte annat anges i lagen, gälla vad som i allmänhet är föreskrivet om mål som rör allmänt åtal för brott där det inte är föreskrivet svårare straff än böter. Denna bestämmelse reglerar emellertid enbart processuella frågor. Frågor om preskription är av materiell karaktär. Det går därför inte att tolka 6 kap. 3 § så att frågor om preskription ska lösas på ett avvikande sätt när Finansinspektionen för talan enligt 5 kap. 21 §.

21. Slutsatsen blir att bestämmelsen i 5 kap. 14 § första stycket kompletteringslagen är tillämplig även när sanktionsavgiften prövas av domstol på talan av Finansinspektionen. En förutsättning för att en sådan talan ska bifallas är alltså att sanktionsföreläggandet har delgetts den berörde inom två år från överträdelsen. Det finns inte något utrymme för att därutöver – genom en analog tillämpning av 35 kap. 1 § brottsbalken eller på annan grund – ställa krav på att talan måste väckas inom två år från överträdelsen.

Bedömningen i detta fall

22. Henrik Norbäck har delgetts ett sanktionsföreläggande inom två år från överträdelsen med preskriptionsavbrott som följd. Preskription har således inte inträtt.

23. Det saknas skäl att meddela prövningstillstånd rörande målet i övrigt.
Hovrättens domslut står därför fast.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Agneta Bäcklund,
Sten Andersson (referent), Stefan Johansson och Johan Danelius
Föredragande har varit justitiesekreteraren Matilda Willaume